

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-47>

GENDER ASPECTS OF TRANSLATING JANE AUSTEN'S NOVEL "PERSUASION" INTO UKRAINIAN

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ДЖЕЙН ОСТІН «ПЕРЕКОНАННЯ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Ochkovska A. P.

*Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer at the Department
of English Philology and Translation,
Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, Ukraine*

Очковська А. П.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри
англійської філології та перекладу,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Переклад класичної літератури є не лише лінгвістичним, а й культурним актом, що передбачає відтворення не тільки семантичного змісту тексту, але й тих ідеологічних, соціальних та гендерних кодів, які складають його смислову основу. Роман Джейн Остін "**Persuasion**" є показовим у цьому відношенні, оскільки його наративна структура вибудована на тонкій іронії щодо становища жінки в англійському суспільстві початку XIX століття, а гендерна асиметрія реалізується не лише тематично, а й на стилістичному рівні [1]. Аналіз українського перекладу дає змогу з'ясувати, яким чином перекладачка відтворює гендерно маркований текст, зберігаючи авторський іронічний голос і стилістичну автентичність [5].

Гендерний аспект перекладу є одним із центральних у сучасній перекладознавчій теорії. Починаючи з праць Шеррі Саймон, феміністична теорія перекладу утвердилася як самостійна дослідницька парадигма, що аналізує вплив культурних конвенцій і мовних норм цільової мови на відтворення гендерних значень оригіналу [9]. У сучасному перекладознавстві ця проблематика отримала нове осмислення: переклад розглядається як інтерпретаційний акт, у якому відбувається або підсилення, або нівелювання гендерних маркерів [12]. Відтак аналіз перекладу досліджуваного роману українською мовою є питанням не лише стилістики, а й перекладацької ідеології.

Сучасні дослідження феміністського перекладознавства розглядають переклад як форму культурної медіації, у якій відбувається трансляція гендерних ідеологій [4]. Українська версія «Переконання» демонструє баланс між історичною дистанцією та сучасною рецепцією: мовлення персонажів не осучаснюється радикально, зберігається

стриманість, непряма мова та підтекст. Це свідчить про збереження імпліцитної семантики, що є важливою складовою стилю Джейн Остін.

Проблема відтворення гендерної маркованості граматичними засобами набуває особливої ваги в українській версії. Українська мова з її розвиненою категорією граматичного роду робить гендерну приналежність персонажів більш експліцитною, ніж англійська. Це означає, що кожне речення з участю персонажа містить граматичне маркування статі, що може підсилювати ідеологічне навантаження тексту. Мовна система цільової мови виступає активним чинником формування гендерної семантики в процесі відтворення [2]. У перекладі роману граматичні ресурси української мови використовуються для точного відтворення соціальних ролей персонажів без їх модернізації чи переідеологізації. Відповідно до підходів гендерно чутливого перекладу [4], важливим є збереження історичного контексту, а не його модернізація.

Принципово важливим є питання передачі авторської іронії, яка у Джейн Остін функціонує як інструмент критики патріархального суспільства. Іронія вибудовується не через відкриті оцінки, а через синтаксис, лексичні повтори, модальність та недомовленість. Наприклад, у фразі «*Sir Walter Elliot... was a man who, for his own amusement, never took up any book but the Baronetage...*» [5] іронічність закладена в периферійній конструкції «*for his own amusement*» та категоричності «*never*». Переклад «...заради насолоди ніколи не брав до рук жодної іншої книжки, крім Книги баронетів» зберігає синтаксичну структуру та категоричність заперечення, не вдаючись до прямої оціночності [1]. Такий підхід відповідає стратегії форенізації, яку Л. Венуті визначає як збереження культурної «чужорідності» тексту та відмову від його повної асиміляції до норм цільової культури [11].

У контексті гендерного аналізу ця стратегія має ідеологічне значення: переклад не пом'якшує іронічну критику, не згладжує соціальну асиметрію, а зберігає її в історичному вимірі. Вибір між доместикацією та форенізацією, як наголошує А. Пім, завжди є проявом перекладацької позиції щодо культурної дистанції [8]. У випадку української версії роману «Переконання» ця дистанція зберігається.

Особливо показовою є формула «*Anne was nobody*», яка в концентрованому вигляді передає соціальну маргіналізацію героїні [5]. Варіант перекладу «*вона була лише Анною*» демонструє явище інтерпретаційного підсилення, коли імпліцитна семантика оригіналу експлікується лексично. За спостереженням М. Бейкер, переклад завжди передбачає активну реконструкцію значень, а не механічне відтворення лексичних одиниць [3]. Додавання «*лише*» робить соціальне применшення більш явним, але не суперечить ідеї оригіналу.

Тому перекладацьке втручання є спробою функціональної еквівалентності, що відтворює прагматичний ефект тексту.

Суттєвим аспектом є відтворення лексики соціального порядку, пов'язаної з гендерною ієрархією. Поняття «*Baronetage*», «*heir presumptive*», «*rank*» формують семантичне поле, де жінка не має юридичної автономії. Перекладачка зберігає ці номінації («*Книга баронетів*», «*есквайр*», «*спадкоємець*»), не адаптуючи їх до української історичної системи. Це відповідає принципам збереження функціонального профілю тексту, про які пише Крістін Норд [7]. Збереження чужорідних реалій підтримує історичну специфіку патріархальної моделі.

Проблема мовчання як семантичного елементу також відтворюється з належною точністю. Авторка конструює гендерну асиметрію через паузу, непряму мову, відсутність голосу. Український переклад не заповнює ці паузи додатковими поясненнями, що свідчить про збереження імпліцитного виміру тексту. Сучасні дослідження перекладу як соціального явища підкреслюють, що саме імпліцитність часто є носієм ідеологічного змісту [10].

Синтаксична стратегія перекладу також пов'язана з гендерним виміром. Збереження довгих періодів та складних підрядних конструкцій є не лише стилістичним, а й ідеологічним рішенням. Інтелектуальна складність синтаксису Джейн Остін є частиною авторської жіночої суб'єктивності. Відмова від спрощення підтримує цю суб'єктивність, що відповідає сучасному розумінню перекладу як репрезентації наративного голосу [6].

Таким чином, український переклад роману Джейн Остін «Переконання» демонструє послідовну перекладацьку стратегію, орієнтовану на збереження гендерної семантики та іронічної інтонації оригіналу. Синтаксична складність підтримується як носій інтелектуального жіночого голосу; іронія зберігається структурними засобами; соціально-станові реалії форенізуються. Окремі інтерпретаційні підсилення свідчать про активну перекладацьку присутність, яка є невіддільною від міжкультурного переносу. Переклад постає як форма культурного діалогу, де історична гендерна модель зберігається у своїй автентичності та водночас набуває нового звучання в сучасному українському контексті.

Література:

1. Джейн Остін. Переконання / пер. з англ. Київ : Знання, 2023. 255 с.

2. Марченко Н. Гендерна маркованість художнього тексту та її відтворення в перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2018. № 63(1). С. 214–222.
3. Baker M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. 2nd ed. London ; New York: Routledge, 2011. 352 p.
4. Castro O., Ergun E. *Feminist Translation Studies: Local and Transnational Perspectives*. London : Routledge, 2017. 256 p.
5. Jane Austen *Persuasion*. London: Penguin Classics edition, 1994. 249 p.
6. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 4th ed. London ; New York : Routledge, 2016. 395 p.
7. Nord C. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p.
8. Pym A. *Exploring Translation Theories*. London; New York : Routledge, 2010. 178 p.
9. Simon S. *Gender in Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission*. London; New York : Routledge, 1996. 175 p.
10. Tyulenev S. *Translation and Society: An Introduction*. London ; New York : Routledge, 2012. 206 p.
11. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2008. 353 p.
12. von Flotow L., Kamal H. *The Routledge Handbook of Translation, Feminism and Gender*. London ; New York : Routledge, 2021. 474 p.